

Sygn. akt II CSK 758/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 9 września 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marian Kocon (przewodniczący)

SSN Anna Kozłowska

SSN Władysław Pawlak (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa P. Spółki Akcyjnej z siedzibą w Ł.
przeciwko H. O. i W. O.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 9 września 2020 r.,

skargi kasacyjnej pozwanych

od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 5 czerwca 2018 r., sygn. akt I ACa (...),

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Nakazem zapłaty z dnia 19 listopada 2012 r. wydanym w postępowaniu nakazowym Sąd Okręgowy w Ł. zasądził od pozwanych H. O. i W. O. solidarnie na rzecz strony powodowej P. S.A. w Ł. kwotę 323 580,84 zł z weksla z ustawowymi odsetkami od dnia 13 grudnia 2011 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 11 262 zł tytułem kosztów procesu.

W wyniku zarzutów pozwanych, wyrokiem z dnia 6 czerwca 2017 r., Sąd Okręgowy w Ł. uchylił powyższy nakaz zapłaty w całości i zasądził od pozwanych solidarnie na rzecz strony powodowej kwotę 261 731,46 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 28 sierpnia 2013 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 7 562,80 zł tytułem kosztów procesu, a w pozostałej części powództwo oddalił i nakazał pobrać od strony powodowej na rzecz Skarbu Państwa kwotę 308,77 zł tytułem brakujących kosztów sądowych.

W uzasadnieniu ustalił, że w dniu 12 sierpnia 2008 r. Bankowy Fundusz Leasingowy S.A. w Ł. zawarł z pozwaną H. O. umowę leasingu operacyjnego, na podstawie której leasingodawca (finansujący) przekazał pozwanej (leasingobiorca, korzystający) samochód osobowy marki BMW X5 3,0 de 70. Wszelkie koszty związane z własnością, posiadaniem i utrzymaniem przedmiotu leasingu w należytym stanie miał ponosić korzystający. Finansujący mógł rozwiązać umowę ze skutkiem natychmiastowym, jeżeli korzystający pomimo upomnienia na piśmie i wyznaczenia dodatkowego terminu, zalegał z jakąkolwiek płatnością wynikającą z umowy leasingu. W takim przypadku, w razie rozwiązania umowy, poza obowiązkiem korzystającego zapłaty wszystkich opłat leasingowych, wymagalnych do dnia rozwiązania umowy, finansujący mógł zażądać zapłaty odszkodowania w wysokości sumy wszystkich przewidzianych w umowie, a niewymagalnych do dnia jej rozwiązania, opłat leasingowych, pomniejszonych o korzyści wskazane w § 7 ust. 10 ogólnych warunków umowy leasingu (dalej: „o.w.u.l.”), w szczególności o cenę uzyskaną przez finansującego ze sprzedaży przedmiotu leasingu. Ponadto, korzystający był zobowiązany bezzwłocznie, nie później niż w ciągu 7 dni od dnia rozwiązania umowy, zwrócić przedmiot leasingu finansującemu. W razie odmowy zwrotu lub opóźnienia, finansującemu przysługiwało prawo do naliczenia kary umownej za każdy dzień w wysokości 1/30 średniej miesięcznej opłaty leasingowej, jak również prawo do zwrotu kosztów ubezpieczenia przedmiotu leasingu i innych kosztów powstałych w związku z posiadaniem tego przedmiotu, poniesionych przez finansującego w tym okresie. Na zabezpieczenie zobowiązań wynikłych z tej umowy pozwana wystawiła dwa weksle *in blanco*, poręczone przez pozwanego. Według deklaracji wekslowej, finansujący był uprawniony do wypełnienia każdego z tych weksli na sumę odpowiadającą zadłużeniu pozwanej wynikającemu z tej

umowy z tytułu opłat leasingowych i innych świadczeń, w tym odsetek za opóźnienie. Leasingodawca miał prawo opatrzyć oba weksle datą płatności według uznania.

Pismem z dnia 9 marca 2009 r., doręczonym pozwanej w dniu 12 marca 2009 r. leasingodawca rozwiązał w trybie natychmiastowym umowę leasingu z uwagi na opóźnienie w regulowaniu zobowiązań pieniężnych i wezwał ją do zapłaty zaległych rat leasingowych w kwocie 15 148,66 zł z odsetkami w kwocie 630,71 zł, wyliczonymi na dzień 5 marca 2009 r., oraz do zwrotu przedmiotu leasingu do dnia 24 marca 2009 r.

Jesienią 2009 r. pozwana pożyczyła przedmiot leasingu koledze swojego syna, a w zamian miała otrzymać do korzystania inny pojazd - VW Tuareg. Po kilku tygodniach została poinformowana przez Policję, że samochód jest wystawiony na sprzedaż. Pozwana nie składała zawiadomienia o kradzieży i nie wiedziała co działo się z pojazdem od chwili jego utraty do czasu transportu na parking policyjny, co miało miejsce 22 października 2009 r. Nie zgłoszono kradzieży pojazdu ubezpieczycielowi.

W dniu 27 maja 2010 r. pojazd został wydany reprezentującej stronę powodową firmie windykacyjnej, a w dniu 15 listopada 2010 r. sprzedano go za kwotę 181 780 zł (149 000 zł netto).

Pismem z dnia 30 listopada 2011 r. strona powodowa wezwała pozwaną do zapłaty kwoty 323 580,84 zł i powiadomiła ją, że zostanie wypełniony weksel z terminem płatności na dzień 12 grudnia 2011 r. Weksel został wypełniony najpóźniej w dniu 12 grudnia 2011 r. Z kolei pismem z dnia 16 grudnia 2011 r. strona powodowa powiadomiła pozwanego jako poręczyciela wekslowego o przedstawieniu pozwanej weksla do zapłaty w dniu 12 grudnia 2011 r. i bezskutecznym upływie tego terminu. Oba pisma skierowano na adres ul. O. w S.

Sąd pierwszej instancji wyjaśnił, że strona powodowa oparła żądanie pozwu na wekslu, ale po wniesieniu zarzutów od nakazu zapłaty wydanego na podstawie weksla gwarancyjnego, spór z płaszczyzny stosunku wekslowego przenosi się na płaszczyznę stosunku podstawowego. Nie oznacza to jednak zastąpienie dotychczasowego sporu ze stosunku wekslowego stosunkiem cywilnym, ponieważ nadal przedmiotem sporu pozostaje roszczenie wekslowe. Ocena materiału

dowodowego powinna prowadzić do stwierdzenia, czy w ramach stosunku podstawowego istniało roszczenie zabezpieczone wekslem i w jakiej wysokości.

Badając prawidłowość wyliczenia sumy wekslowej, Sąd Okręgowy wskazał, że stosownie do stanowiących integralną część umowy leasingu ogólnych warunków umowy leasingu, w razie rozwiązania umowy leasingu ze skutkiem natychmiastowym korzystający zobowiązany był m.in. do zapłaty odszkodowania w wysokości sumy wszystkich przewidzianych w umowie leasingu, a nie wymagalnych do dnia jej rozwiązania, opłat leasingowych pomniejszonych o uzyskane przez finansującego korzyści. Pozwana nie uiściła przyszłych rat leasingowych, tj. od 8 do 60 raty, których data wymagalności zgodnie z harmonogramem płatności przypadała po wypowiedzeniu umowy, o łącznej wartości odpowiadającej kwocie 137 323,33 CHF, co w przeliczeniu na PLN, po kursie CHF z dnia 13 marca 2009 r., dało kwotę 414 331,95 zł. Kwota ta została pomniejszona o dyskonto, naliczone według stopy LIBOR 1M w wysokości 0,25% obowiązującej w dniu rozwiązania umowy (13 marca 2009 r.), w kwocie 951,25 zł oraz o kwotę uzyskaną przez leasingodawcę ze sprzedaży pojazdu (181 780 zł brutto). Sąd Okręgowy wskazał również, że wniosek dowodowy pozwanych, zawarty w piśmie z dnia 16 maja 2017 r. o wyliczenie przez biegłego części odsetkowej, niewymagalnych w dniu rozwiązania umowy leasingu, rat leasingowych nie mógł zostać uwzględniony bowiem był spóźniony, niezależnie też od tego, iż z harmonogramu rat leasingowych nie wynika, by raty te składały się z części kapitałowej i odsetkowej.

W zasądzonej kwocie Sąd pierwszej instancji uwzględnił, na podstawie § 7 ust. 16 o.w.u.l., kwotę 7 517, 26 zł zapłaconą przez finansującego z tytułu ubezpieczenia pojazdu.

Jeśli chodzi o wysokość kary umownej za zwłokę w wydaniu przedmiotu leasingu po rozwiązaniu umowy, to w ocenie Sądu pierwszej instancji należność z tego tytułu mogła być naliczana w okresie od 24 marca 2009 r. (określony w piśmie strony powodowej termin zwrotu pojazdu) do 22 października 2009 r. (data zabezpieczenia pojazdu przez Policję). Przyjmując wskazaną w o.w.u.l. dzienną stawkę kary umownej (tj. 1/30 średniej miesięcznej opłaty leasingowej, ustalonej na podstawie faktycznie uiszczonych przez pozwaną opłat leasingowych,

których do czasu rozwiązania umowy leasingu było mniej niż 12), w kwocie 110,31 zł, kara umowna za nieterminowy zwrot pojazdu wyniosła 22 316,50 zł.

W kontekście podniesionego przez pozwanych zarzutu przedawnienia, Sąd Okręgowy zwrócił uwagę, że przedawnienie roszczenia ze stosunku wekslowego i podstawowego biegnie odrębnie. Dla odpowiedzialności wekslowej - wystawcy weksla niezupełnego, a także poręczyciela wekslowego - wobec remitenta, decydujące jest jego wypełnienie przed upływem terminu przedawnienia roszczenia ze stosunku podstawowego i jeśli to nastąpi, to powstałe roszczenie wekslowe przeciwko wystawcy i poręczycielowi wekslowemu przedawnia się, zgodnie z art. 70 zd. 1 w zw. z art. 103 prawa wekslowego, z upływem trzech lat od dnia płatności weksla uzupełnionego zgodnie z deklaracją wekslową. Zważywszy na ogólny, trzyletni, termin przedawnienia przewidziany w art. 118 k.c. dla roszczeń ze stosunku leasingu, jako związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej oraz uwzględniając fakt, że rozwiązanie umowy leasingu nastąpiło z dniem 13 marca 2009 r., bieg przedawnienia zakończył się w marcu 2012 r. Zatem, skoro weksel został wypełniony najpóźniej w dniu 12 grudnia 2011 r., do przedawnienia roszczeń ze stosunku podstawowego nie doszło. Do przedawnienia roszczenia wekslowego również nie doszło, ponieważ pozew został wniesiony 7 listopada 2012 r.

Sąd pierwszej instancji stwierdził, że z uwagi na skierowanie do pozwanej pisma z dnia 30 listopada 2011 r. informującego o zamiarze wystawienia weksla, zaś do pozwanego pisma z dnia 12 grudnia 2011 r. wzywającego do wykupu weksla, na niewłaściwe adresy, przedstawienie weksla do wykupu nastąpiło dopiero z momentem doręczeniami im odpisu pozwu, co miało miejsce w dniu 27 sierpnia 2013 r. Z tego względu ustawowe odsetki od należności głównej (wekslowej) zostały zasądzone od dnia 28 sierpnia 2013 r.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację pozwanych, dzieląc ustalenia faktyczne i wywody prawne Sądu Okręgowego. Dodatkowo wyjaśnił, że w świetle dowodu z opinii biegłej sądowej zastosowany przez stronę powodową sposób (wzór) dyskontowania opłat leasingowych, ze względu na rozwiązanie umowy ze skutkiem natychmiastowym, jest prawidłowy i nie prowadzi do pokrzywdzenia pozwanych. Także początek biegu dyskontowania został trafnie

określony. Zgodnie bowiem z § 7 ust. 10 u.w.u.l. dyskontowaniu podlegają te raty, które zostały zapłacone przed terminem płatności, dlatego kluczowe znaczenie miał moment sprzedaży pojazdu w dniu 15 listopada 2010 r. Z kolei obowiązek zwrotu kwoty ubezpieczenia pojazdu wynika z § 7 ust. 16 o.w.u.l., który stanowi, że w razie odmowy lub opóźnienia zwrotu przedmiotu leasingu przez korzystającego, finansującemu przysługuje także prawo domagania się zwrotu kosztów ubezpieczenia i innych kosztów związanych z posiadaniem przedmiotu leasingu poniesionych przez finansującego w tym okresie.

W skardze kasacyjnej pozwani zaskarżając wyrok Sądu drugiej instancji w całości wniesli o jego uchylenie i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie powództwa, ewentualnie jego uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania. Zarzucili naruszenie prawa materialnego, tj. art. 118 k.c. w zw. z art. 117 § 2 k.c., art. 709¹ k.c. i art. 483 k.c. przez nieuwzględnienie zarzutu przedawnienia roszczenia z uwagi na to, że pozew nie został oparty tylko i wyłącznie na wekslu, co spowodowało konieczność rozpoznania tego zarzutu na zasadach ogólnych, przy czym przedawnienie kary umownej z tytułu zwłoki następuje jednocześnie z roszczeniem głównym, zaś wniesienie pozwu nastąpiło już po upływie terminu przedawnienia; art. 484 k.c. w zw. z art. 471 k.c. przez przyjęcie, iż stronie powodowej należy się zwrot składki ubezpieczeniowej w związku z zawarciem umowy ubezpieczenia przedmiotu leasingu trwającej ponad okres obowiązywania umowy leasingu, pomimo ustalenia przez strony kary umownej z tytułu braku zwrotu pojazdu bez jednoczesnego zapisu o możliwości obciążenia korzystającego odszkodowaniem przenoszącym wysokość tej kary oraz przy braku jakiegokolwiek zawinienia pozwanych w opóźnieniu zwrotu przedmiotu leasingu i braku posiadania przez korzystającego przedmiotu leasingu, co doprowadziło do błędnego uwzględnienia przez Sądy obu instancji w ramach zasądzonej należności kwoty 7 517,26 zł, jak również do błędnego naliczenia kary umownej za okres, w którym pojazd został zabezpieczony w postępowaniu karnym; art. 709¹⁵ k.c. w zw. z art. 361 k.c. przez nieprawidłowe określenie korzyści powoda z tytułu wcześniejszego zakończenia umowy z uwagi na: a) rozpoczęcie dyskontowania rat nie od daty wygaśnięcia umowy, ale od daty jego sprzedaży; b) brak pomniejszenia niezapłaconych rat należnych

finansującemu z chwilą rozwiązania umowy o część przyszłych rat, obejmujących odsetki stanowiące koszt „kredytu rzeczowego”, zaciągniętego przez korzystającego u finansującego; c) brak porównania, czy kwota obliczona w oparciu o zapisy umowy nie wykracza poza ramy ustawy, w tym zasady dookreślone przez orzecznictwo.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. W świetle treści żądania pozwu i przytoczonych na jego uzasadnienie okoliczności faktycznych nie ulega wątpliwości, iż strona powodowa dochodziła roszczenia z weksła wystawionego przez pozwaną H. O. i poręczonego przez pozwanego W. O.. Strona powodowa określiła w pozwie pozwanych odpowiednio jako wystawcę weksła i poręczyciele wekslowego, zaś uzasadniając podstawę prawną wydania nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym powołała przepis art. 485 § 2 k.p.c., który normuje warunki procesowe wydania nakazu zapłaty m.in. na podstawie weksła. Motywując okoliczności implikujące właściwość miejscową sądu wskazała na przepis art. 37¹ § 1 k.p.c., regulujący tę właściwość dla powództw przeciwko zobowiązanym z weksła.

2. Odwołanie się przez pozwanych, w zarzutach od nakazu zapłaty wydanego na podstawie weksła, do stosunku podstawowego, jakkolwiek prowadzi do uwzględnienia również tego stosunku w ramach oceny zasadności roszczenia wekslowego, ale nie skutkuje zmianą podstawy faktycznej i prawnej żądania pozwu. W takim przypadku nadal przedmiotem sporu jest roszczenie wekslowe, z tą różnicą, że przy uwzględnieniu także stosunku podstawowego (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 11 marca 2011 r., II CSK 311/10, OSNC - ZD 2011, nr 3, poz. 66, z dnia 7 maja 2009 r., IV CSK 549/08, nie publ., z dnia 3 czerwca 2015 r., V CSK 550/14 oraz z dnia 16 grudnia 2015 r., IV CSK 131/15, nie publ.). Powiązanie przez strony deklaracji wekslowej upoważnienia do uzupełnienia weksła *in blanco* z istnieniem i treścią zobowiązania podlegającego zabezpieczeniu powoduje, iż co do zasady, pierwszy wierzyciel wekslowy nie może na podstawie przepisów prawa wekslowego uzyskać wobec wystawcy weksła własnego i poręczyciela wekslowego więcej praw niż przysługuje mu w ramach stosunku podstawowego (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2001 r., II CKN

25/00, OSNC 2001, nr 7-8, poz. 117, z dnia 21 czerwca 2007 r., IV CSK 92/07, OSNC 2008, nr 10, poz. 117).

Powołanie się przez powoda, obok wierzytelności wekslowej, na fakty i dowody usprawiedliwiające roszczenie cywilnoprawne, ma takie znaczenie, że w razie wadliwości weksła, mogą one uzasadniać rozstrzygnięcie w oparciu o tą drugą podstawę faktyczną, czyli na podstawie przepisów prawa cywilnego. W rozpoznawanej sprawie zobowiązanie wekslowe pozwanych powstało i w konsekwencji nie było podstaw do oceny zasadności powództwa z pominięciem przepisów regulujących odpowiedzialność wekslową, w tym podniesionego przez pozwanych zarzutu przedawnienia roszczenia. Wypełnienie weksła, stanowiącego podstawę faktyczną i prawną dochodzonego przez stronę powodową roszczenia nastąpiło przed upływem terminu przedawnienia roszczenia ze stosunku podstawowego, natomiast w odniesieniu do wierzytelności wekslowej, wniesienie pozwu miało miejsce przed upływem terminu przedawnienia przewidzianego w art. 70 ust. 1 prawa wekslowego, który ma zastosowanie także do pozwanego poręczyciela wekslowego (art. 32 prawa wekslowego).

Przedawnienie roszczenia ze stosunku podstawowego w odniesieniu do weksli *in blanco*, łączone jest z upoważnieniem do wypełnienia weksła, a treścią tego upoważnienia (deklaracji wekslowej) jest uzupełnienie tego weksła przed upływem terminu przedawnienia roszczenia podlegającego zabezpieczeniu. Przedawnienie praw z weksła nie rozpoczyna biegu do czasu jego wypełnienia, przy czym dla odpowiedzialności wekslowej wystawcy weksła niezupełnego i poręczyciela wobec remitenta decydujące jest jego wypełnienie przed upływem terminu przedawnienia zabezpieczonego roszczenia ze stosunku podstawowego (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 24 listopada 2005 r., IV CSK 236/05, Glosa 2006, nr 4, poz. 24, z dnia 3 listopada 2010 r., V CSK 142/10, OSNC - ZD 2011, nr 4, poz. 73, z dnia 16 grudnia 2015 r., IV CSK 131/15).

Dochodzone przez stronę powodową roszczenia, które w przeważającej części zostały uwzględnione przez Sądy *meriti*, powstały w związku z wypowiedzeniem umowy leasingu na skutek okoliczności, za które odpowiedzialność ponosi pozwana. Roszczenia te miały charakter odszkodowawczy w związku z nienależytym wykonaniem przez pozwaną

umowy leasingu i zważywszy na ich związek z prowadzoną przez stronę powodową działalnością gospodarczą, podlegały, zgodnie z art. 118 k.c., trzyletniemu terminowi przedawnienia. Jako odszkodowawcze, podпадаjące pod wskazany termin przedawnienia, należy zakwalifikować również roszczenie z tytułu kary umownej. Kara ta została przez strony zastrzeżona na wypadek odmowy zwrotu lub opóźnienia w zwrocie przedmiotu leasingu, a zatem chodziło o niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania niepieniężnego, jak tego wymaga art. 483 § 1 k.c. W konsekwencji, należność z tego tytułu nie stanowiła wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z przedmiotu leasingu po rozwiązaniu umowy leasingu, do której miałby zastosowanie termin przedawnienia określony w art. 229 k.c.

3. Zgodnie z art. 709¹⁵ k.c. w razie wypowiedzenia przez finansującego umowy leasingu na skutek okoliczności, za które korzystający ponosi odpowiedzialność, finansujący może żądać od korzystającego natychmiastowego zapłacenia wszystkich przewidzianych w umowie a niezapłaconych rat, pomniejszonych o korzyści, jakie finansujący uzyskał wskutek ich zapłacenia przed umówionym terminem i rozwiązania umowy leasingu. Przyjmuje się, że uzyskanie korzyści wiąże się z realnie powstałym, a nie tylko potencjalnie możliwym do uzyskania dochodem z rzeczy, a więc przede wszystkim z uzyskaną przez finansującego ceną sprzedaży, a także z uzyskanymi przez finansującego, w okresie w którym miała być wykonywana umowa leasingu, świadczeń z tytułu oddania przedmiotu leasingu do korzystania na podstawie określonego stosunku prawnego, w tym zawarcia umowy leasingu z innym korzystającym.

Odpowiedzialność korzystającego ma charakter kontraktowy. W konsekwencji nałożenie na korzystającego obowiązku natychmiastowego zapłacenia wszystkich niezapłaconych rat ma na celu przywrócenie takiego stanu rzeczy, w jakim finansujący znajdowałby się, gdyby korzystający należycie wykonywał umowę i nie byłoby podstaw do jej rozwiązania, co odpowiada założeniu odpowiedzialności odszkodowawczej. Uzyskane odszkodowanie nie może natomiast przewyższać uszczerbku powstałego w majątku poszkodowanego (art. 361 § 2 k.c.). W art. 709¹⁵ k.c. ustawodawca przewidział pomniejszenie kwoty umówionych, a niezapłaconych rat o dwa rodzaje korzyści, a mianowicie o korzyści, które leasingodawca uzyskał wskutek zapłaty rat przed terminem określonym

w umowie leasingu oraz o korzyści które leasingodawca uzyskał wskutek rozwiązania umowy leasingu wskutek jej wypowiedzenia.

Pierwszy rodzaj korzyści nawiązuje do art. 709¹⁷ *in fine* k.c. w zw. z art. 585 k.c., odsyłając, w razie zapłaty przez korzystającego rat leasingowych przed terminem płatności, do odpowiedniego stosowania przepisów o sprzedaży na raty. Stosownie do art. 585 zd. 2 k.c. w razie przedterminowej zapłaty kupujący może odliczyć kwotę, która odpowiada wysokości stopy procentowej obowiązującej dla danego rodzaju kredytu Narodowego Banku Polskiego. Przepis ten - w takiej wersji obowiązuje od wejścia w życie kodeksu cywilnego - nie jest dostosowany do przepisów obowiązującej ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o Narodowym Banku Polskim (jedn. tekst: Dz. U. z 2019 r., poz. 1810, ze zm.), która nie przewiduje wśród zadań Narodowego Banku Polskiego (dalej: „NBP”) prowadzenia działalności kredytowej (art. 3) i udzielania kredytów osobom fizycznym i prawnym, w tym podmiotom prowadzącym działalność gospodarczą w zakresie leasingu. NBP może udzielać kredytu refinansowego bankom (art. 42), kredytu krótkoterminowego Bankowemu Funduszowi Gwarancyjnemu (art. 43 ust. 1) i Krajowej Spółdzielczej Kasie Oszczędnościowo - Kredytowej (art. 43 ust. 2). Działalność w zakresie udzielania innych kredytów NBP mógł prowadzić na gruncie poprzedniej ustawy z dnia 31 stycznia 1989 r. o Narodowym Banku Polskim (jedn. tekst: Dz. U. z 1992 r., Nr 72, poz. 360 ze zm.), do czasu wejścia w życie noweli z dnia 28 grudnia 1989 r. (Dz. U. Nr 74, poz. 439). Dlatego w obecnym stanie prawnym należy przyjąć, że w art. 585 k.c. chodzi o stopy oprocentowania tego banku, który udzielił kredytu konsumpcyjnego na zakup konkretnej rzeczy ruchomej.

Odnosząc odpowiednio regulację art. 585 zd. 2 k.c. do rat leasingowych, trzeba mieć na uwadze okoliczność, że raty przy sprzedaży ratalnej oraz raty leasingowe są świadczeniami o odmiennym charakterze. W pierwszym przypadku poszczególne raty stanowią część ceny, będącej świadczeniem kupującego, w zmian za przeniesienie na niego własności rzeczy, zaś raty leasingowe stanowią świadczenie korzystającego z tytułu możliwości używania bądź używania i pobierania pożytków z przedmiotu leasingu. Umowa leasingu nie jest jednak umową sprzedaży na raty, ponieważ w umowie sprzedaży inaczej niż przy leasingu, dochodzi do przeniesienia własności rzeczy. Strony umowy leasingu mogą zastrzec

dla korzystającego prawo nabycia przedmiotu leasingu po zakończeniu stosunku leasingu, jednak do przeniesienia takiej rzeczy jest konieczne zawarcie umowy przenoszącej własność (por. art. 709¹⁶ k.c.).

Odnosnie do korzyści uzyskanych przez leasingodawcę, w związku z wypowiedzeniem umowy leasingu ze skutkiem natychmiastowym, w orzecznictwie wskazano, że pomniejszenie niezapłaconych do dnia rozwiązania umowy rat leasingowych obejmuje także odsetki od rat, które stały się natychmiast wymagalne w wyniku rozwiązania umowy, bowiem odsetki te mieszczą się w racie, są związane ze spłatą udzielonego leasingobiorcy przez finansującego kredytu na zakup przedmiotu leasingu (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 września 2010 r., I CSK 641/09, OSNC - ZD 2011, nr 3, poz. 35). Zważywszy jednak na różnice pomiędzy umową sprzedaży ratalnej i umową leasingu należy wyjaśnić przede wszystkim charakter prawny i strukturę wzajemnego świadczenia korzystającego na rzecz finansującego w ramach umowy leasingu, które ustawodawca w art. 709¹ k.c. określa jako wynagrodzenie płatne w ratach. Świadczenie to nie może być utożsamiane z ratami kredytowymi, jak w przypadku umowy kredytu uregulowanej w art. 69 i n. ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (jedn. tekst: Dz. U. z 2019 r., poz. 2357 ze zm.). Wynagrodzenie pieniężne finansującego obejmuje co najmniej cenę lub wynagrodzenie z tytułu nabycia rzeczy przez finansującego (art. 709¹ k.c.). W skład wynagrodzenia może wchodzić także kwota oprocentowania pobranego przez finansującego kredytu na zakup przedmiotu leasingu lub kwota takiego oprocentowania w razie udzielenia kredytu przez samego finansującego, jak również zysk finansującego wynikający z faktu korzystania przez korzystającego z przedmiotu leasingu. Korzyścią, którą finansujący jest zobowiązany odliczyć są także należności wynikające ze stosowania określonego wskaźnika waloryzacyjnego rat leasingowych (np. walutowego, rzeczowego, inflacyjnego, itp.).

Należy wyeksponować, że przepis art. 709¹⁵ k.c. uprawnia korzystającego do żądania pomniejszenia odszkodowania, obejmującego wszystkie niezapłacone i niewymagalne przed dniem rozwiązania umowy leasingu raty, o korzyści, które finansujący uzyskał na skutek zapłaty tych rat przed umówionym terminem. Zatem, tego rodzaju pomniejszenie wchodzi w rachubę dopiero, gdy korzystający

dokona faktycznej zapłaty rat niewymagalnych przed dniem rozwiązania umowy leasingu. Przepis ten jest wzorowany na art. 13 ust. 2 Konwencji UNIDROIT o międzynarodowym leasingu finansowanym, sporządzona w Ottawie w dniu 28 maja 1988 r. (dalej: „Konwencja UNIDROIT”), zgodnie z którym w razie znacznej zwłoki korzystającego, finansujący może po rozwiązaniu umowy leasingu dochodzić należności w celu przywrócenie położenia, w jakim znajdowałby się, gdyby korzystający należycie wykonał swoje zobowiązanie.

Rysują się tutaj dwa sposoby wyliczenia odszkodowania, w przypadku rozwiązania umowy ze skutkiem natychmiastowym z powodu okoliczności, za które korzystający ponosi odpowiedzialność, gdy korzystający nie zapłacił odszkodowania z tytułu rat wynagrodzenia niewymagalnych w chwili rozwiązania umowy leasingu. Mianowicie, finansujący może żądać zapłaty zsumowanej należności głównej obejmującej niewymagalne do dnia rozwiązania umowy leasingu raty, pomniejszone o odsetki od kredytu, który finansujący otrzymał na pokrycie ceny nabycia przedmiotu leasingu, względnie o odsetki, które finansujący naliczał w związku z tym, że z własnych środków pokrył cenę nabycia. Od tak wyliczonej kwoty, jako świadczenia nieterminowego finansujący może domagać się zapłaty odsetek za opóźnienie na zasadach ogólnych (art. 455 k.c.).

W świetle art. 709¹⁵ k.c., w kontekście powołanego art. 13 ust. 2 Konwencji UNIDROIT w przypadku, gdy korzystający po rozwiązaniu umowy nie zapłacił w jakiegokolwiek części odszkodowania obejmującego niewymagalne w dniu rozwiązania umowy leasingu raty leasingowe i stan taki trwa aż do czasu, na który umowa leasingu została zawarta, finansujący może wliczyć do kwoty odszkodowania należności odsetkowe, które uzyskałby, gdyby umowa była wykonywana. W ten sposób następuje przywrócenie położenia finansującego, w jakim znajdowałby się, gdyby korzystający należycie wykonał umowę. Szkoda finansującego nie budzi wątpliwości, skoro w razie zaciągnięcia kredytu na nabycie przedmiotu leasingu, jest on nadal zobowiązany płacić odsetki od zaciągniętego kredytu, które stały się elementem jego wynagrodzenia pieniężnego w ramach umowy leasingu. Oczywiście, w takiej sytuacji od kwoty odszkodowania w zakresie obejmującym odsetki od uzyskanego kredytu lub odsetki w związku z zakupem przedmiotu leasingu z własnych środków, odsetki za opóźnienie nie

mogą być naliczane od rozwiązania umowy, gdyż w zakresie, w jakim odszkodowanie obejmowałoby tego rodzaju odsetki kredytowe, stanowiłoby podwójną korzyść finansującego - raz z tytułu odsetek kredytowych, a drugi raz z tytułu odsetek za opóźnienie. Odsetek za opóźnienie od dnia rozwiązania umowy leasingu finansujący mógłby się natomiast domagać od tej części odszkodowania, która nie obejmuje odsetek kredytowych.

Drugi rodzaj korzyści, o których mowa w art. 709¹⁵ k.c., a które pomniejszają odszkodowanie finansującego, to korzyści, które finansujący uzyskał wskutek rozwiązania umowy w następstwie wypowiedzenia. Do tego rodzaju korzyści zalicza się przede wszystkim kwotę uzyskaną przez finansującego ze sprzedaży przedmiotu leasingu, a także korzyści z wynajmu, wydzierżawienia tej rzeczy czy korzyści z zawarcia innego stosunku prawnego związanego z oddaniem jej do korzystania, w tym z zawarcia kolejnej umowy leasingu (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 14 lipca 2010 r., V CSK 4/10, OSNC 2011, nr 3, poz. 29, z dnia 26 października 2011 r., I CSK 715/10, Mo.Pr. Bank. 2012 r., nr 9, s. 50). Tego rodzaju korzyścią może być też odszkodowanie z umowy ubezpieczenia przedmiotu leasingu.

W sprawie przedmiotem łączącej strony umowy leasingu, zawartej w sierpniu 2008 r., na okres 5 lat, był samochód, który został nabyty przez finansującego za cenę netto wyrażoną w PLN odpowiadającą 127 552,27 CHF (k. 10), stanowiącą również wartość przedmiotu leasingu, ustaloną według ówczesnego kursu franka szwajcarskiego. Natomiast wynagrodzenie pieniężne finansującego za cały okres umowny wraz z opłatą końcową (odpowiadającą kwocie 1 275,52 CHF) odpowiadało równowartości 158 826,63 CHF (k. 244). Zatem suma wynagrodzenia finansującego przewyższała o około 23% cenę netto, za którą finansujący nabył przedmiot leasingu, czyli w skali roku odpowiada ok. 4,6% początkowej wartości przedmiotu leasingu. W chwili rozwiązania umowy leasingu ze skutkiem natychmiastowym, tj. w dniu 13 marca 2009 r. łączna wysokość niewymagalnych w tym dniu opłat leasingowych stanowiła kwotę odpowiadającą 137 323,33 CHF (wraz z opłatą końcową w kwocie odpowiadającej 1 275,52 CHF), która została przeliczona według kursu CHF z dnia rozwiązania umowy leasingu. Pozwana nie

pokryła w jakiegokolwiek części tej kwoty. Odzyskany przez stronę powodową pod koniec maja 2010 r. przedmiot leasingu został sprzedany w listopadzie 2010 r.

Z treści umowy leasingu, jak i stanowiących jej integralną część ogólnych warunków umowy leasingu oraz załączników do umowy nie wynika, aby wynagrodzenie pieniężne finansującego obejmowało odsetki od zaciągniętego kredytu na zakup przedmiotu leasingu, względnie odsetki kredytowe od środków finansowych wyłożonych przez finansującego na nabycie przedmiotu leasingu. Według § 5 ust. 2 umowy leasingu opłaty leasingowe obejmują wynagrodzenie pieniężne finansującego z tytułu używania przedmiotu leasingu przez korzystającego. W umowie nie wyszczególniono składników wynagrodzenia. Skarga kasacyjna pozwanych nie obejmuje zarzutów skierowanych przeciwko podstawie faktycznej zaskarżonego rozstrzygnięcia. W konsekwencji na podstawie art. 398¹³ § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy jest związany ustaleniami faktycznymi Sądu drugiej instancji (Sąd Apelacyjny przyjął za własne ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego). Sądy *meriti* poczyniły ustalenia na podstawie zapisów umowy leasingu, załączników i ogólnych warunków umowy leasingu, które w razie wcześniejszej spłaty rat leasingowych wskutek wypowiedzenia umowy leasingu ze skutkiem natychmiastowym, regulowały zasady dyskontowania tych rat. Zasady te zostały uwzględnione w stanie faktycznym sprawy i były przez Sąd Okręgowy weryfikowane dowodem z opinii biegłego sądowego.

Należy podkreślić, że ciężar wykazania korzyści finansującego, o których stanowi art. 709¹⁵ k.c. oraz ich rozmiaru spoczywa na leasingobiorcy (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2012 r., V CSK 566/12, OSNC 2014, nr 10, poz. 102). W postępowaniu przed Sądem Okręgowym, po wniesieniu przez pozwanych zarzutów od nakazu zapłaty, pozwani w ogóle nie twierdzili, by składnikiem rat leasingowych były odsetki kredytowe i w tym kierunku nie składali wniosków dowodowych, a przecież pozwana była stroną umowy leasingu. Po przedstawieniu przez stronę powodową wyliczenia należności wekslowej, w pismach z dnia 7 marca 2014 r. i 16 czerwca 2014 r. pozwani domagali się weryfikacji przez biegłego sądowego prawidłowości dyskontowania. Dopiero w piśmie z dnia 16 maja 2017 r. zawarli wniosek, uznany przez Sąd Okręgowy za spóźniony, o uzupełniającą opinię przez wyliczenie tzw. części

odsetkowej rat leasingowych. Pozwani nie wskazali dowodów, z których wynikałoby, że raty leasingowe jako wynagrodzenie finansującego obejmowały także odsetki kredytowe oraz ich wysokości, a jedynie powołali się na przytoczony już pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w wyroku z dnia 9 września 2009 r., I CSK 641/09. W konsekwencji nie dostarczyli materiału dowodowego (faktów), który nadawałby się do oceny przez przyzmat wiadomości specjalnych.

W odniesieniu do zasad naliczania odszkodowania i jego wysokości, w związku z wcześniejszym rozwiązaniem przez stronę powodową umowy leasingu, wskutek okoliczności, za które pozwana ponosi odpowiedzialność, postanowienia łączącej strony umowy zostały zredagowany zgodnie z wymogami określonymi w art. 709¹⁵ k.c. Według § 7 ust. 10 o.w.u.l., przy ustalaniu wysokości odszkodowania, korzyściami finansującego podlegającymi uwzględnieniu są: 1) wynikające z zapłaty odszkodowania, o którym mowa w § 7 ust. 9, w terminie przypadającym wcześniej niż terminy przewidziane w umowie leasingu dla poszczególnych opłat leasingowych - korzyści te są rozumiane jako dyskonto odpowiednią stopą wskazaną w § 7 ust. 14 (tj. w zależności od waluty w jakiej denominowana jest umowa leasingu, obowiązująca w dniu rozwiązania lub wygaśnięcia umowy leasingu), wyliczone od dnia wskazanego przez finansującego w wezwaniu do zapłaty do dnia zapłaty określonego w umowie leasingu; 2) cenę sprzedaży przedmiotu leasingu.

Wobec braku zapłaty przez pozwaną w jakiegokolwiek części odszkodowania, tj. rat niewymagalnych do dnia rozwiązania umowy, nie było podstaw do pomniejszenia odszkodowania, o którym stanowi art. 709¹⁵ k.c., o korzyści związane ze spłatą rat przed umówionym terminem. Sumę rat niewymagalnych do dnia rozwiązania umowy pomniejsza natomiast kwota uzyskana przez stronę powodową ze sprzedaży przedmiotu leasingu. Kwotę tę należy traktować tak, jak spłatę przed terminem rat leasingowych, a to oznacza, że dopiero z tym momentem w zakresie, w jakim nastąpiło pokrycie odszkodowania z ceny sprzedaży przedmiotu leasingu zaistniały podstawy do tzw. dyskontowania, o którym stanowi § 7 ust. 10 pkt 1 i ust. 14 o.w.u.l. Kwota dyskonta jako korzyść uzyskania przez stronę powodową, o którą zmniejszone zostało odszkodowanie, znalazła odzwierciedlenie w ustaleniach faktycznych Sądów *meriti*, opartych na opinii

biegłego sądowego. Zważywszy na to, że wyliczenie odszkodowania związanego z nieuregulowaniem rat leasingowych niewymagalnych w dniu rozwiązania umowy leasingu nastąpiło po kursie CHF z tego dnia, strona powodowa nie odniosła korzyści wynikającej ze stosowania klauzuli walutowej (kurs CHF po rozwiązaniu umowy leasingu wzrastał).

Na marginesie należy zauważyć, że ustawowe odsetki za opóźnienie Sądy zasądziły ostatecznie od dnia 28 sierpnia 2013 r., zaś umowę leasingu strony zawarły w dniu 8 sierpnia 2008 r. na okres 5 lat, a zatem nie mogłoby dojść do powstania stanu podwójnego naliczania odsetek, a tym samym niesłusznego wzbogacenia strony powodowej, nawet gdyby raty leasingowe zawierały odsetki kapitałowe.

Dochodzone przez stronę powodową i uwzględnione w zaskarżonym wyroku odszkodowanie obejmowało również tzw. opłatę końcową odpowiadającą kwocie 1 275,52 CHF, jako wynagrodzenie za przeniesienie przez finansującego na korzystającego własności przedmiotu leasingu. Należność z tego tytułu podpada pod podstawę prawną określoną w art. 709¹⁵ k.c., gdyż była to opłata leasingowa wchodząca w zakres wynagrodzenia pieniężnego finansującego w rozumieniu art. 709¹ k.c., mając też na uwadze, iż z art. 709¹⁶ k.c. wynika dopuszczalność zastrzeżenia w umowie leasingu na rzecz finansującego dodatkowego świadczenia za przeniesienie na korzystającego własności rzeczy po upływie oznaczonego w umowie czasu trwania leasingu. Zgodnie z § 8 ust. 1 i 2 o.w.u.l., po terminowym zakończeniu umowy leasingu i uiszczeniu wszystkich opłat z niej wynikających, korzystający nabywa przedmiot leasingu na warunkach określonych w odrębnej umowie zobowiązującej do sprzedaży. Zobowiązanie pozwanej do zapłaty tzw. opłaty końcowej wynika z umowy leasingu, która stanowi cenę, po jakiej pozwana zobowiązała się nabyć przedmiot leasingu po zakończeniu umowy i jest równa opłacie określonej w załączniku do tej umowy (art. 3 ust. 3 lit c, ust. 3). Ponadto pozwana w dniu 12 sierpnia 2008 r. zawarła umowę zobowiązującą do zakupu przedmiotu leasingu po jego zakończeniu za kwotę stanowiącą równowartość 1 275,52 CHF (k. 248-249). Z treści umowy leasingu wyraźnie wynika więc, że jej celem było przeniesienie na rzecz korzystającego przedmiotu leasingu a nie zachowanie go przez finansującego po ustaniu umowy leasingu.

Dlatego w świetle regulacji zawartej w art. 709¹ k.c. i art. 709¹⁶ k.c. elementem wynagrodzenia finansującego była także tzw. opłata końcowa, która z tego względu mogła stanowić element odszkodowania w zakresie uregulowanym w art. 709¹⁵ k.c. Strona powodowa sprzedała przedmiot leasingu i cena z tego tytułu pomniejszyła naliczone na podstawie tego przepisu odszkodowanie. Jak wspomniano wyżej przepis ten ma na celu przywrócenie takiego stanu rzeczy, w jakim finansujący znajdowałby się, gdyby korzystający należycie wykonywał umowę i nie byłoby podstaw do jej rozwiązania.

W wyroku z dnia 20 października 2006 r., IV CSK 154/06 (OSNC 2007, nr 7-8, poz. 117), Sąd Najwyższy wyjaśnił, że można zastrzec skutecznie na podstawie art. 483 k.c. karę umowną na wypadek odstąpienia od umowy leasingu w razie niewykonania lub nienależytego wykonania obowiązków przez korzystającego, z tym że chodzi tutaj o zobowiązania, jakie powstaną dla korzystającego w następstwie odstąpienia od umowy leasingu, a nie za niewykonanie lub nienależyte wykonanie świadczenia pieniężnego. W konsekwencji dla możliwości skutecznego zastrzeżenia kary umownej z tytułu odstąpienia od umowy, nie ma znaczenia, że przyczyną, uprawniającą leasingodawcę do złożenia oświadczenia o odstąpieniu było nienależyte wykonanie przez leasingobiorcę świadczenia pieniężnego (zapłata rat leasingowych). Z uwagi na to, że kary umownej można dochodzić nawet, gdy nie powstała żadna szkoda, wystarczy wykazanie, iż nastąpiło odstąpienie od umowy i że dla naprawienia szkód, jakie mogą powstać z tytułu skutecznego odstąpienia od umowy zastrzeżona została kara umowna.

Zastrzeżona w umowie leasingu kara umowna za odmowę zwrotu przedmiotu leasingu lub opóźnienie w jego zwrocie dotyczy innego rodzaju zobowiązania pozwanej, niż to, które reguluje art. 709¹⁵ k.c. Obowiązki korzystającego przewidziane w tym przepisie (tj. zapłata odszkodowania obejmującego należności, które w postaci wynagrodzenia, w ramach umowy leasingu, mógł uzyskać finansujący, jako raty leasingowe) nie pokrywają się z obowiązkiem niepieniężnym wydania przedmiotu leasingu po rozwiązaniu umowy leasingu, który to obowiązek jest uregulowany odrębnie w art. 709¹⁷ k.c. odsyłającym w tej materii do odpowiedniego stosowania przepisów o najmie (por. art. 675 § 1 k.c.). Wbrew zarzutom pozwanych zasądzona należność z tytułu

kary umownej nie obejmuje okresu po zabezpieczeniu pojazdu przez Policję, co wyraźnie wynika z uzasadnienia zaskarżonego wyroku.

Zobowiązanie pozwanej do zwrotu finansującemu poniesionych przez niego kosztów ubezpieczenia przedmiotu leasingu w okresie po rozwiązaniu umowy leasingu, gdy przedmiot leasingu był nadal w jej posiadaniu, zostało wyraźnie uregulowane (§ 7 ust. 16 o.w.u.l.). W czasie trwania umowy leasingu pozwana była zobowiązana do płacenia rat kapitałowych, w skład których nie wchodziły koszty ubezpieczenia (por. też art. 709⁶ k.c.), a zatem poniesione przez finansującego koszty ubezpieczenia pojazdu, w okresie po ustaniu stosunku leasingu, gdy przedmiot leasingu znajdował się w posiadaniu pozwanej nie wchodzą do kwoty odszkodowania uregulowanego w art. 709¹⁵ k.c. Nadto, obowiązek pozwanej zwrotu finansującemu kosztów ubezpieczenia nie koreluje z odrębnie zastrzeżoną karą umowną, z innego tytułu, tj. za niewykonanie lub nienależyte wykonanie obowiązku niepieniężnego. W konsekwencji nie mogło dojść do naruszenia art. 484 § 1 k.c., skoro zasądzone odszkodowanie obejmuje należności z różnych podstaw faktycznych i prawnych.

Zawarcie umowy ubezpieczenia przedmiotu leasingu, generującej poniesione przez stronę powodową składki ubezpieczeniowe, nastąpiło w okresie przed zabezpieczeniem pojazdu przez Policję. Poza tym, pozwana pomimo zakończenia umowy leasingu i wezwania jej do zwrotu przedmiotu leasingu przeniosła jego posiadanie na osobę trzecią i w tym czasie doszło do utraty pojazdu a następnie zabezpieczenia przez Policję. Nie zostało wykazane przez pozwanych, że utrata samochodu nastąpiłaby także wówczas, gdyby pozwana dopełniła obowiązku jego zwrotu finansującemu zgodnie z wezwaniem (por. art. 478 k.c.).

Z tych względów Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną pozwanych na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

jw